

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ  
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР  
МЕРЕЖІ ОСВІТНІХ УСТАНОВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТ

**ВИПУСКНА РОБОТА**

на тему:

«Інноваційні педагогічні технології у навчальному процесі з підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту»

слухача групи № 13-КПК/НМЦ з короткострокового підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту майстра виробничого навчання

Лисичанських курсів 3 категорії Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Луганської області

**Гордієнко Ірини Миколаївни**

(підпис слухача)

\_\_\_\_\_

Керівник роботи:

\_\_\_\_\_ (посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

До захисту:

\_\_\_\_\_ (допущено / не допущено)

\_\_\_\_\_ (підпис керівника роботи)

КИЇВ 2018

## ЗМІСТ

Вступ	3
1. Педагогічна інновація в Україні	5
2. Інтерактивні технології навчання	6
3. Впровадження інноваційних методів навчання	11
4. Висновки	19
Список використаних джерел	21

## ВСТУП

*Нове треба створювати в поті чола,  
а старе саме продовжує існувати і твердо  
тримається на милицях звички*

О. Герцен

Система ДСНС України перебуває сьогодні перед низкою викликів: загроза військових конфліктів та терористичних актів, що можуть спричинити ураження господарчих та інфраструктурних об'єктів, необхідність випереджальної розробки сценаріїв виникнення стихійних лих та їхньої ліквідації тощо. Все це потребує створення сучасної, якісно нової системи захисту населення від надзвичайних ситуацій, переходу від концепції оперативного реагування до концепції попередження надзвичайних ситуацій та надання першочергового пріоритету безпеці цивільної людини.

Час вимагає нових підходів до організації освітнього процесу, і безумовно впровадження інноваційних технологій навчання набуває вирішального значення у процесі інтеграції функціонального навчання у національну систему освіти, формування навчальної установи яка відповідає сучасним вимогам. Концепція освітньої діяльності Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Луганської області(далі – Центр) визначає поетапну роботу педагогічного колективу над підвищенням якості освітніх послуг та методичного супроводу суб'єктів господарювання в навчанні населення діям у надзвичайних ситуаціях за місцем роботи, навчання та проживання.

З метою створення умов для набуття керівним складом та фахівцями здатностей виконувати додаткові завдання та обов'язки у сфері цивільного захисту вони проходять функціональне навчання за програмами постійно діючих семінарів у Центрі. Функціональне навчання забезпечує своєчасне і систематичне оновлення, поглиблення спеціальних знань, умінь та навичок,

необхідних для виконання певних функцій особами керівного складу і фахівцями щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та здійснення ефективного управління у сфері цивільного захисту.

Процес реформи сучасної освіти України передбачає забезпечення якісної предметної підготовки фахівців в умовах зменшення аудиторного навантаження і збільшення інформації. Один із шляхів щодо вирішення цієї проблеми полягає у впровадженні нових, більш ефективних методів і технологій навчання.

В умовах освітніх реформ особливе значення у системі функціонального навчання набула інноваційна діяльність, яка спрямована на втілення різних педагогічних нововведень. Вони охопили всі сторони дидактичного процесу: форми його організації, зміст і технології навчання, навчально-пізнавальну діяльність.

**Метою** випускної роботи є аналіз запровадження інноваційних педагогічних технологій в практику діяльності майстрів виробничого навчання курсів 3 категорії Центру та андрогогічного підходу до навчання, що ефективно впливають на процес удосконалення знань, умінь та навичок слухачів.

**Об'єктом** дослідження є процес впровадження інноваційних методів навчання на курсах 3 категорії Центру.

**Предметом** дослідження є активні прийоми і методи навчання дорослих в системі функціонального навчання.

## 1. ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ В УКРАЇНІ

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, що спрямована на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, впровадження і поширення нового в освіті. Інноваційний процес в освіті - це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов.

Проблема інноватики актуалізувалася після набуття Україною незалежності, що було викликано наступними чинниками:

- на відміну від умов жорсткої регламентації змісту і організації навчального процесу у радянський період викладач отримав можливість творення власної педагогічної лабораторії, що, безперечно, вимагає набуття досвіду інноваційної діяльності;

- бурхливі зміни в інформатизації суспільства активізували потребу оновлення інформаційно-освітнього середовища.

До інноваційних технологій навчання відносять інтерактивні технології навчання, технологію проектного навчання і комп'ютерні технології.

Інновації (італ. *innovacione* - новизна, нововведення) - нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

## 2. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

У психологічній теорії навчання інтерактивним називається навчання, що ґрунтується на психології людських взаємин. Технології інтерактивного навчання розглядаються як способи засвоєння знань, формування вмінь і навичок у процесі взаємовідносин і взаємодій майстра виробничого навчання та слухача як суб'єктів навчальної діяльності. Сутність їх полягає в тому, що вони спираються не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, але, перш за все, на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування. При цьому процес навчання організовується таким чином, що слухачі вчать спілкуватися, взаємодіяти один з одним, вчать критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань та відповідної інформації.

В інтерактивних технологіях навчання істотно змінюються ролі навчального і слухачів (замість об'єкта впливу - суб'єкт взаємодії), а також роль інформації (інформація не мета, а засіб для освоєння дій та операцій).

Усі технології інтерактивного навчання діляться на неімітаційні та імітаційні. В основу класифікації покладено ознака відтворення (імітації) контексту професійної діяльності, її модельного подання у навчанні. Неімітаційні технології не передбачають побудови моделей досліджуваного явища чи діяльності. В основі імітаційних технологій лежить імітаційне або імітаційно-ігрове моделювання, тобто відтворення в умовах навчання з тією чи іншою мірою адекватності процесів, що відбуваються в реальній системі.

*Для розв'язання навчальних завдань майстер виробничого навчання застосовує такі інтерактивні форми:*

- проблемна лекція;
- семінар-диспут;
- «круглий стіл»;

- ділові ігри;
- case-study;
- імітаційний тренінг;
- «мозковий штурм»;
- рольові ігри;
- навчальна дискусія.

Розглянемо деякі форми і методи технологій інтерактивного навчання.

*Семінар-диспут* передбачає колективне обговорення якої-небудь проблеми з метою встановлення шляхів її достовірного рішення. Семінар-диспут проводиться у формі діалогічного спілкування його учасників. Він припускає високу розумову активність, прищеплює вміння вести полеміку, обговорювати проблему, захищати свої погляди і переконання, лаконічно і ясно викладати думки. Функції діючих осіб на семінарі-диспуті можуть бути різними.

*Навчальна дискусія* - один з методів проблемного навчання. Вона використовується при аналізі проблемних ситуацій, коли необхідно дати просту й однозначну відповідь на питання, при цьому передбачаються альтернативні відповіді. З метою залучення в дискусію всіх присутніх доцільно використовувати методику кооперативного навчання (навчального співробітництва). Дана методика ґрунтується на взаємному навчанні при спільній роботі слухачів у малих групах. Основна ідея навчального співпраці проста: слухачі об'єднують свої інтелектуальні зусилля і енергію для того, щоб виконувати спільне завдання або досягти спільної мети (наприклад, знайти варіанти вирішення проблеми).

Технологія роботи навчальної групи при навчальному співробітництві може бути наступною:

- постановка проблеми;
- формування малих груп (мікрогруп по 5-7 осіб), розподіл ролей у них, пояснення майстра виробничого навчання про очікуване у дискусії;
- обговорення проблеми в мікрогрупах;

- представлення результатів обговорення перед усією навчальною групою;
- продовження обговорення та підбиття підсумків.

"Мозковий штурм" ставить своєю метою збір якомога більшої кількості ідей, звільнення слухачів від інерції мислення, активізацію творчого мислення, подолання звичного ходу думок при вирішенні поставленої проблеми. "Мозковий штурм" дозволяє істотно збільшити ефективність генерування нових ідей у навчальній групі.

Основні принципи і правила цього методу – абсолютна заборона критики запропонованих учасниками ідей, а також заохочення всіляких реплік і навіть жартів.

*Ділова гра* виступає важливим педагогічним засобом активізації процесу навчання. У процесі ділової гри слухач повинен виконати дії, аналогічні тим, які можуть мати місце в його професійній діяльності. У результаті відбувається накопичення, актуалізація та трансформація знань, вміння і навички, накопичення досвіду особистості та її розвиток. Технологія ділової гри складається з трьох етапів.

Залучення до ділової гри, ігрове освоєння професійної діяльності на її моделі сприяє системному, цілісному засвоєнню матеріалу.

Стажування з виконанням посадової ролі - активний метод навчання, при якому "моделлю" виступає сфера професійної діяльності, сама дійсність, а імітація зачіпає в основному виконання ролі (посади). Головна умова стажування - виконання під контролем майстра певних дій в реальних виробничих умовах.

*Імітаційний тренінг* передбачає відпрацювання певних професійних навичок і вмінь по роботі з різними технічними засобами і пристроями. Імітується ситуація, обстановка професійної діяльності, а в якості "моделі" виступає саме технічний засіб (тренажери, прилади і т. д.).

Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету створити комфортні умови



навчання, за яких кожен слухач відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх слухачів, де і слухач, і керівник заняття є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Інтерактивні технології умовно поділяються на чотири групи:

*Кооперативного навчання:*

- навчання в парах;
- ротаційні (змінювані) трійки;
- два-чотири-всі разом;
- «карусель».

*Кооперативно-групового навчання:*

- обговорення проблеми в загальному колі;
- мікрофон;
- незавершені речення;
- мозковий штурм;
- навчаючись - учусь;
- кейс-метод;
- вирішення проблеми.

*Ситуативного моделювання:*

- симуляції;
- спрощене судове слухання;
- розігрування ситуацій за ролями.

*Опрацювання дискусійних питань:*

- метод-прес;
- «займи позицію»;
- «зміни позицію»;

- неперервна шкала думок;
- дискусія;
- дебати.

Інноваційні технології можуть застосовуватися і в контексті здійснення слухачами самостійної роботи. Тут можна використовувати концепцію автономного навчання, коли майстер виробничого навчання лише задає певний обсяг навчальної інформації, а слухачі беруть на себе відповідальність за управління процесом оволодіння матеріалом, планують та контролюють власні дії, виконуючи навчальні завдання, тобто вчаться самостійно керувати своєю освітньою діяльністю.

Інтерактивні технології підвищують зацікавленість слухачів до предмета, розвивають творчість, навчають працювати з різними джерелами знань.

### **3. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ**

У навчальному процесі за навчальними програмами постійно діючих семінарів, короткострокового підвищення кваліфікації керівних кадрів та фахівців ЦЗ використовуються наступні основні види навчальних занять: групові, практичні, навчальні екскурсії, семінарські та виїзні заняття, групові вправи, ділові або рольові ігри, аналіз конкретних виробничих ситуацій, консультації тощо. Вони поєднуються з методами ігрового навчання і контрольно-перевірочними методами та прийомами самостійної роботи, тобто використовуються в основному активні форми навчання. Перевага тим чи іншим з них надається залежно від теми, мети і завдань заняття, складу слухачів. Очікуваний результат досягається тоді, коли вдало визначено форму заняття, а майстру виробничого навчання притаманні висока методична культура, він добре знає аудиторію, тему, вміє використати всі наявні засоби активізації заняття, залучити слухачів до власних роздумів - здобути думку, розгорнути дискусію, дати об'єктивну оцінку участі кожного з них у занятті.

Результативність та якість засвоєння навчального матеріалу залежить від застосування того чи іншого методу навчання майстром виробничого навчання, які умовно відображені в схемі, що отримала назву «Піраміда навчання»

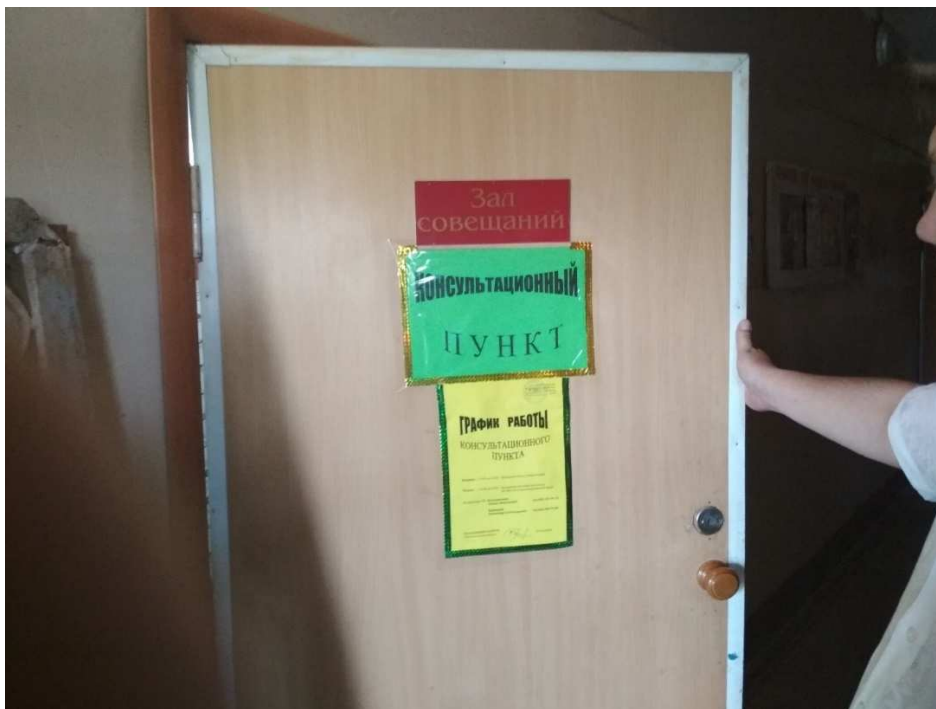


З піраміди видно, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція – 5 %, читання – 10 %, зорове і слухове сприймання – 20 %, демонстрування – 30 %), а найбільших – інтерактивного навчання (групова дискусія – 50 %, практичні вправи – 75 %, навчання інших або негайне застосування знань – 90 %). Ці дані є середньостатистичними, тому в конкретних випадках результати можуть різнитися, але в середньому таку закономірність може простежити кожен педагог.

На прикладі навчальної екскурсії, проведеної на базі консультаційного пункту при комунальному підприємстві «Лисичанська ЖЕК № 3» показано, як в ході навчального процесу на практиці працюють ті або інші інноваційні методи.



Розпочалася екскурсія біля будівлі комунального підприємства «ЖЕК № 3». Особа, відповідальна за роботу консультаційного пункту (далі – КП), на базі якого відбувалась екскурсія, зустрічала слухачів - своїх колег з інших КП, на подвір'ї ЖЕКу. Супроводження екскурсії вона розпочала від входу, продемонструвавши табличку з назвою КП та вказівні знаки до нього. Уприміщенні КП слухачі були ознайомлені з його матеріально-технічним оснащенням, нормативним та методичним забезпеченням.



Після ознайомлення з особливостями даного КП майстер виробничого навчання оголосила тему та мету навчальної екскурсії, нагадала про головні питання, що були розглянуті на попередніх заняттях. На екрані мультимедійного проектору в цей час - презентація за темою: «Досвід організації навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях через консультаційні пункти».

У формі діалогу здійснюється повторення пройденого матеріалу, який напередодні майстер виробничого навчання довів до слухачів, зокрема, головні завдання КП та необхідна для їх функціонування документація.

Для цього всім слухачам роздається таблиця, яку необхідно заповнити. Після заповнення йде обговорення, збір якомога більшої кількості ідей (метод «мозковий штурм»).

Перелік керівних документів, та документів, які ведуться на консультаційному пункті при КП «ЛЖЕК № 3	Організаційно-розпорядчі документи, які ведуться на вашому консультаційному пункті	Ваші пропозиції, щоб ви прибрати або додали у цей перелік
Розпорядження міського голови про створення КП		
Наказ начальника ЖЕКу № 3 щодо створення КП та організацію його роботи		
Положення про КП		
Функціональні обов'язки інструктора КП		
План роботи пункту на рік		
Загальна програма навчання непрацюючого населення		
Графік надання консультацій з питань ЦЗ		
Журнал обліку консультацій		
Список працівників КП		
Розпорядок роботи КП		

Далі майстер виробничого навчання пропонує повторити функціональні обов'язки інструктора консультаційного пункту, форми та методи навчання, що застосовуються в процесі надання консультацій непрацюючому населенню.

Після закріплення пройденого матеріалу майстер виробничого навчання пропонує практичне закріплення теоретичних знань, для чого проводиться **організаційно-ділова гра.**

Організаційно-ділова гра забезпечує високий рівень наближення до реальності. Кожному учаснику роздаються карточки, на яких вказана їх роль у грі. Майстер виробничого навчання залишає за собою право бути керівником гри.

*Організаційно-ділова гра за темою «Організація навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях»*

Учасники: 10 осіб:

- інструктор консультаційного пункту – 2 особи;
- пенсіонери різного віку та статі – 2 особи;
- студент (на канікулах);
- багатодітна мама (в декретній відпустці);
- військовий пенсіонер;
- домогосподарка;
- тимчасово безробітній.

Перелік питань, що ставляться інструкторам:

Літня пенсіонерка.

*Питання:* 1. Після того, як я обробила ванну кімнату білизною, мені стало погано. Скажіть, які ознаки отруєння хлором та яка перша допомога при такому отруєнні?

2. Як пошити та чим змочити ватно-марлеву пов'язку коли збираєшся використовувати білизну або хлорне вапно?

Студент

*Питання:* 1. В під'їзді увечері була знайдена сумка, яка мене насторожила. Як правильно діяти в даному випадку?



2.Збираюся на відпочинок. Хочу дізнатися, як врятувати людину, якщо вона потопає?

Багатодітна мама

Питання: 1. Настає пора сезонних захворювань: застуди, грипу. Розкажіть про профілактику грипу.

2. Діти бешкетують, граються та часто отримують травми.Розкажіть способи тимчасової зупинки кровотечі.

Військовий пенсіонер

Питання: 1. Де знаходиться найближче до мого будинку сховище?

2. Що я повинен взяти з собою у випадку об'явлення евакуації?

Домогосподарка

Питання: 1. Як діяти під час артобстрілу?

2. Що означає, якщо чути звуки сирени, і що потрібно робити?

Тимчасово безробітний

Питання: 1. Діти розбили дома термометр(ртуть розлилася по підлозі), що робити?

2. Наступає грибний сезон. Як уникнути отруєння грибами та в чому полягає перша допомога, якщо це сталося?

Пенсіонер

Питання: 1. Сусід по дачі саджав дерева та викопав невідомий металевий предмет.Він комусьдзвонив, хтось до нього приїздив, дивилися.... Розкажіть, як правильно діяти в даній ситуації?

2. Наступає літо, скоро настане дуже спекотна погода.Яка перша допомога при тепловому, сонячному ударах?

Пенсіонер

Питання: 1. Як правильно діяти у випадку опіку окропом?

## 2. Перша допомога при отруєнні чадним газом.



Під час гри, після того як «інструктор» відповів двом «відвідувачам» на запитання, керівник міняє його з іншим учасником гри - таким чином кожен випробовує себе і в ролі «інструктора» і в ролі «відвідувача». При цьому, якщо хтось знає правильну відповідь на запитання чи має доповнення, але його черга в грі ще не настала, може висловлюватися з місця.

Майстер ВН під час організаційно-ділової гри виконує роль модератора. Вона уважно контролює процес. Коли відповідь інструктора неповна або помилкова, зупиняє гру, звертаючись до слухачів з пропозицією виправити помилку чи доповнити сказане. Таким чином, закріплення матеріалу відбувається невимушено, але при цьому досить ефективно.

Під час організаційно-ділової гри всі слухачі виявляли високу активність та зацікавленість, демонстрували вміння аналізувати, порівнювати та висловлювати власні думки.

#### 4. ВИСНОВКИ

Урахування специфіки навчання дорослого населення у сфері цивільного захисту дозволяє зробити висновок, що традиційні методи навчання сьогодні далеко не завжди є ефективними, тому потрібно комплексно поєднувати традиційні та інноваційні освітні технології, використовувати як методологічну основу системи навчання, так і різноманітні новітні підходи. Інноваційні методи (інтерактивні техніки, дистанційні технології, системи тестування, тренінги тощо) дозволяють надати процесу навчання комунікативного, пізнавального спрямування, сприятимуть розвитку умінь та формуванню навичок здійснення ефективної комунікації у особистісній, публічній та фаховій сферах, забезпечать слухачів соціально значущою здатністю до командної роботи.

Інтерактивні методи навчання дозволяють зробити заняття незвичайними, більш насиченими і цікавими.

Технологія інтерактивного навчання - це організація навчального процесу, яка передбачає участь кожного у процесі пізнання: або слухач має конкретне завдання, за виконання якого він повинен відзвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання. Такі технології охоплюють результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, а також умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. Порівняння різних методів навчання дозволяє стверджувати, що саме інтерактивне навчання дозволяє слухачам стати іншими – вільними, розкутими, оптимістично налаштованими, готовими до подолання труднощів навчання, стійкішими до стресів. Інтерактивні методи навчання дозволяють слухачам:

- ґрунтовно аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її висловлювати;
- доводити свою точку зору, аргументувати, дискутувати;
- учитись працювати у групі.

В своїй роботі спробувала дослідити основні інноваційні технології та стратегії навчання, які доцільно застосовувати в процесі підготовки спеціалістів сфери цивільного захисту.

У роботі показано, як під час проведення навчальної екскурсії можна поєднати традиційні та інтерактивні методи навчання, вдало їх використавши. Продемонстровано високу ефективність таких інтерактивних методів, як мозковий штурм; семінар-диспут; організаційно-ділова гра.

Слухачі мають робити набагато більше, ніж просто слухати та фіксувати готові думки майстра виробничого навчання. Вони повинні продукувати інформацію самостійно, визначати і обговорювати проблеми, знаходити шляхи їх розв'язування, спостерігати і планувати, а також мати змогу застосовувати нові знання та навички на практиці.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. N 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».
4. С.І. Осипенко, А.В. Іванов Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту - К.,2007.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. /Ілона Миколаївна Дичківська. — К. : Академвидав, 2004. — 352 с.
6. О. Пометун, Л. Пироженко. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика – К., 2002 -136.
7. О.Пометун, Л.Пироженко. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання - К., 2004.
8. А.С. Нісімчук О.С.Падалка, О.Г. Шпак Сучасні педагогічні технології К., 2000 -368 ст.
9. Петренко В. Концептуальні засади реалізації в Україні принципів і завдань Болонського процесу: сумісність та порівнянність систем вищої освіти: науково-методичний збірник //Кол.авт.- К.: науково-методичний центр вищої освіти, 2003.- Вип.34.
- 10.Сурмін Ю.П. Метод аналізу ситуацій (Casestudy) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: Колективна монографія: К.:МАУП, 2005.
11. Г. І. Ібрагімов // Інновації в освіті. – 2011. – № 4. – С. 4-1
12. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів : навчальний посібник / І.П.Підласий. – К. : Україна, 1989. – 343 с.